

Chapter: 1 to 6

विभाग १ - गदय

प्र. पुढील उतारा वाचून दिलेल्या सूचनेनुसार कृती करा. (7)

१
(अ)

प्र. (7)

१
(अ)

आता हेच पहा, श्रावण सरता सरता पाऊस कमी व्हायचा; पण नदी वाहतच असायची. आमचा 'कॅनव्हास' म्हणजे खडक मोकळा व्हायला पार चैत्र महिना उजाडायचा. तोवर काय करायचं? त्यातूनच आम्हांला मातीचा नाद लागला. लालभडक, मऊशार माती हाताला लोण्यासारखी वाटायची. मूर्ती करायचात असं ठरलं; पण हा मातीचा खेळही लपून छपून करावा लागे. कधी गोठ्याच्या मागच्या बाजूला नाहीतर गावातील मंदिराजवळच्या बकुळीच्या झाडाखाली आमचा उद्योग चालायचा. मूर्ती करून वाळत ठेवल्या, की काही काळानं त्यांना तडे जाऊन ढासळायच्या. हिरमोड व्हायचा. त्यावर काहीतरी उपाय शोधायलाच हवा होता. विचार करता करता लक्षात आलं, की गार्डचं शेण ओलं असताना जसं असतं तसंच ते वाळल्यावरही राहतं. त्याला तडे जात नाहीत. आम्ही शेण मातीत मळून घेतलं. आता मूर्ती थोड्या टिकायला लागल्या. तरीही जास्त दिवस झाल्यावर बारीक बारीक तडे जाऊन ढलण्या पडायच्या. पुन्हा विचार सुरू...

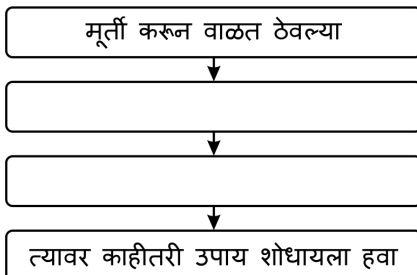
आमच्या गावात आठवडी बाजार भरायचा. म्हादू आयते कपडे विकायला यायचा. सगळा डोंगर भाग. फक्त पायवाटा. तो आपला माल घोड्यावर लादून आणायचा. नांद्रुकीच्या झाडाची दाट सावली पडायची. तो झाडाच्या मुळीला घोडा बांधून ठेवायचा. आम्हां ला घोड्याची लीद दिसली. लीद म्हणजे घोड्याचं शेण. त्या त बरेच धागेधागे दिसत होते. हे धागे माती धरून ठेवतील, असा विचार करून आम्ही तो प्रयोग केला. आता आमच्या मूर्तींना बिलकूल तडे जात नव्हते. 'केवढा आनंद झाला' हे मला शब्दांत सांगता येणार नाही. मी माध्यमिक शाळेत असताना आर्किमीडिज या शास्त्रज्ञाचा धडा वाचला. त्याला हवं होतं ते तत्त्व शोधण्या साठी तो साध्या वाटणाऱ्या गोष्टीतही ते शोधत राहायचा. ते सापडल्यावर तो न्हाणीघरातून 'युरेका युरेका' करत धावत सुटला. तेव्हा माझ्या लक्षात आलं, की आपल्या लाही तेवढाच आनंद झाला होता जेव्हा मूर्तींना तडे जाण्याचं थांबलं होतं. आपल्या पुरता का होईना; पण तो एक शोध होता.

मुलांनो, मी तुम्हांला एवढंच सांगीन, की तुमच्या प्रत्येकात आर्किमीडिज दडलेला आहे. त्याला कायम जागता ठेवा. तुमचं आभाळ कायम आनंदानं भरलेलं राहील.

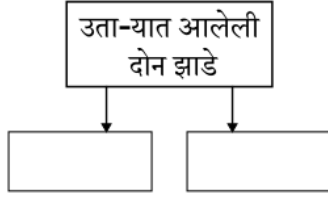
1 A1) ..

2

i. ओघतक्ता तयार करा.

ii. आकृती पूर्ण करा.

A2) ..

2

कोण ते लिहा.

(i) जास्त दिवस झाल्यावर बारीक बारीक तडे जाऊन पाडायच्या - .....

(ii) श्रावण सरता सरता कमी व्हायचा - .....

A3) ..

3

स्वमत.

तुमच्या प्रत्येकात आर्किमीडिज दडलेला आहे, त्याला जागता ठेवा. या विधानाला तुम्हांला समजलेला विचार स्पष्ट करा.

(आ) उता-याच्या आधारे दिलेल्या सूचनेनुसार कृती करा.

(7)

ज्येष्ठ महिना सुरू झाला, की पावसाचे वेध लागतात. सोसाट्याचा वारा आणि पहिल्या पावसाच्या सरींची वार्ता पसरवणारा मातीचा सुगंध हे अगदी प्रत्येक वर्षी येतच असतं. तरीही ते दरवेळी नवीन वाटतं. बालपणी बेफाम होऊन 'ये गं ये गं सरी, माझे मडके भरी'च्या तालावर पावसात चिंब चिंब भिजणं आणि त्या बदल आई-वडिलांकडून पोटभर मार खाणं. आजी-आजोबांकडून कागदी होड्या करायला शिकून त्या पावसाच्या पाण्यात सोडण्यासाठी पुन्हा पावसाची आतुरतेने वाट पाहणं. अशा कितीतरी आठवणी घेऊन दरवर्षी पाऊस येत असतो; पण मोठं झाल्या वर इंद्रधनुष्यात उमलणाऱ्या रंगांचे अर्थ उमगू लागतात. बरसण्याचा अर्थ कळू लागतो आणि हुरहूर, तळमळ अशा शब्दांचा थेट प्रत्यय येऊ लागतो. पावसाच्या आगमनाने गतकाळातले "ते क्षण" पुन्हा जिवंत होतात. डोळ्यांसमोर येऊ लागतात आणि कधी कधी पापण्यांमधून अलगदपणे वाहूनही जातात. मग डोळ्यांतला कोणता आणि बाहेरचा कोणता तेच कळत नाही. असं बरंच काही अनुभवायचं असेल तर वरंधा घाट गाठलाच पाहिजे.

1 A1) ..

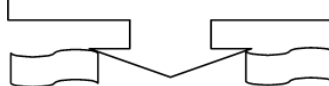
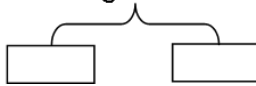
2

आकृती पूर्ण करा.

(i) लेखकाला पावसाचे वेध
यांच्यामुळे लागतात.

(ii)

लेखक बालपणी बेफाम होऊन
पावसात या गोष्टी करत

A2) ..

2

सत्य की असत्य ते लिहा.

(i) आजी- आजोबांकडून किल्ले बनवायला लेखक शिकले.

(ii) मोठं झाल्यावर इंद्रधनुष्यात उमलणाऱ्या रंगांचे अर्थ उमगू लागतात.

(iii) ज्येष्ठ महिन्यात पाऊस आठवणी घेऊन येतो.

(iv) वरंधा घाटाला भेट दिल्यावर पावसाचे रंग दिसत नाहीत.

A3) ..

3

स्वमत.

तुम्ही अनुभवलेल्या पावसाचे वर्णन करा:

विभाग २ - पदय

प्र. (अ) कवितेच्या आधारे दिलेल्या सूचनेनुसार कृती करा.

(6)

२

हे ज्ञानाचे तेज पसरले नव्या युगाच्या नभात
कला-गुणांच्या क्षितिजावरती ही प्रतिभेची प्रभात.

भव्य पटांगण, बाग मनोहर
फुला-पाखरांचे जग सुंदर
आपुलकीचा सुवास पसरे
मनामनांतून इथे निरंतर.
गुरुजनांची अमूल्य शिकवण या स्पर्धेच्या युगात,
कलागुणांच्या क्षितिजावरती ही प्रतिभेची प्रभात.

पायाभरणी अस्तित्वाची
प्रयोगशाळा व्यक्तित्वाची,
तन सुदृढ, मन विशाल होई
इथे रुजवणूक त्या तत्त्वांची
विचारधारा तीच वाहते नसानसांत, रगारगांत,
कलागुणांच्या क्षितिजावरती ही प्रतिभेची प्रभात.

नवीन स्वप्ने, नवीन आशा
ही प्रगतीची नवपरिभाषा,
परिश्रमाने, अभ्यासाने
उन्नत बनवू आपुल्या देशा.
मिटवून सारे भेद चला रे मानवतेच्या युगात
कलागुणांच्या क्षितिजावरती ही प्रतिभेची प्रभात.

1 A1) ..

2

एका वाक्यात उत्तर लिहा.

- (i) प्रगतीची नवपरिभाषा कोणती?
(ii) नव्या युगाच्या नभात कशाचे तेज पसरले आहे?

A2) ..

2

विशेषण	विशेष्य
(i) भव्य	(अ) मन
(ii) अमूल्य	(ब) युग
(iii) नवे	(क) पटांगण
(iv) विशाल	(ड) शिकवण

A3) ..

2

स्वमत.

तुम्हांला कळलेली कवीची प्रगतीची नवपरिभाषा स्पष्ट करा.

(आ) कवितेच्या आधारे दिलेल्या सूचनेनुसार कृती करा.

(6)

आभाळाची अम्ही लेकरे, काळी माती आई
जात वेगळी नाही आम्हा धर्म वेगळा नाही ।।

श्रमगंगेच्या तीरावरती
कष्टकऱ्यांची अमुची वसती
नाव वेगळे नाही आम्हा गाव वेगळा नाही ।।

इमान आम्हा एकच ठावे
घाम गाळुनी काम करावे

मार्ग वेगळा नाही आम्हा स्वर्ग वेगळा नाही ।।

माणुसकीचे अभंग नाते
अम्हीच अमुचे भाग्यविधाते
पंथ वेगळा नाही आम्हा संत वेगळा नाही ।।

कोटि कोटि हे बळकट बाहू
जगन्नाथ-रथ ओढुन नेऊ
आस वेगळी नाही आम्हा ध्यास वेगळा नाही ।।

1 A1) ..

2

पुढील अर्थाचे कवितेतील शब्द शोधा.

- i. किनारा - .....
ii. स्वेद - .....

A2) ..

2

अचूक शब्द ओळखा.

- (i) जगनाथ , जग्गनाथ , जगन्नाथ
(ii) कश्टकरी , कषटकरी , कष्टकरी

A3) ..

2

भावार्थ लिहा.

आभाळाच्या लेकराचे मनोगत तुमच्या शब्दात लिहा.

विभाग ३ - भाषाभ्यास (व्याकरण)

प्र. (अ) व्याकरण घटकांवर आधारित कृती सोडवा.

(6)

३

1) खालील वाक्याचा प्रकार ओळखा.

(2)

1) केवढे उपकार मानले पाहिजेत!

2) “राजा, तुझं इंग्लंडला जाणं पक्कं झालं ना?”

2) खालील वाक्यातील अधोरेखित शब्दाचे वचन बदलून वाक्य पुन्हा लिहा.

(1)

कॅप्टनने खेळाडूला इशारा दिला.

3) खालील शब्दांचे लिंग बदला.

(1)

लेखक - .....
शेतकरी - .....

4) खालील वाक्ये वाचा व तक्ता पूर्ण करा.

(2)

i. आमच्या शाळेत खूप मोठे मैदान आहे.

ii. राम हुशारीने काम करतो.

नाम	सर्वमान	विशेषण	क्रियापद
.....	.....	.....	.....

(आ) व्याकरण घटकांवर आधारित कृती सोडवा.

(3)

(1) खालील वाक्यात आलेल्या विरामचिन्हांची नावे लिहा.

(1)

भजी-वडे असा चमचमीत मेनू चापायला मिळतो.

(2) खालील वाक्यांत विरामचिन्हांचा योग्य वापर करून वाक्ये पुन्हा लिहा.

(1)

अहमद कुठे गेला होता

(3) खालील शब्दांतील अक्षरांपासून चार अर्थपूर्ण शब्द लिहा.

(1)

(1) सागरातून

विभाग ४ - उपयोजित लेखन

प्र. (अ) पत्रलेखन

(5)

४

1) संजय / सरिता नाडकर्णी, महापालिका चाळ, नायगाव, मुंबई - 400 014 दूषित पाणीपुरवठ्याबद्दल महापालिका आयुक्तांना तक्रार करणारे पत्र लिहितो/लिहिते.

किंवा

2) सोनल/सोनाली शहा, विद्यार्थी प्रतिनिधी, विद्यामंदिर प्रशाला, समतानगर, जळगाव येथून डिसेंबर महिन्यात शालेय विद्यार्थ्यांसाठी बंगलोर- म्हैसूर येथे सहलीसाठी रेल्वेसेवा उपलब्ध करून देण्यासंबंधी स्टेशन मास्तर यांना विनंती पत्र पाठवतो/पाठवते.

खालील जाहिरात वाचून विचारलेल्या प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

(5)

(2)

प्रगती विद्यालयाच्या
विज्ञानसंस्थेच्या इमारतनिधीसाठी
खास प्रयोग
'अजब न्याय ईश्वराचा'
सादरकर्ते :- 'प्रगती विद्यालयाचे विद्यार्थी'
तिकिटे खरेदी करा
विद्यार्थ्यांचे स्वप्न पूर्ण करा
तिकिटांचे दर - रु. २००, रु. १०० रु. ५०
दिनांक २५ जुलै २०१८
वेळ :- दुपारी ४ वाजता स्थळ :- रंगशारदा नाट्यगृह, सोलापूर
तिकीटविक्री - शाळेच्या कचेरीत व नाट्यगृहात
रोज सकाळी ८ ते ११ व दुपारी ४ ते ८

नाटकाचे नाव

नाटकाचे सादरीकरण करणारे

नाटकाच्या सादरीकरणाचे कारण

नाटकाचे स्थळ

नाटकाच्या तिकीटविक्री येथे करण्यात येणार आहे

(इ) खालीलपैकी कोणत्याही एका विषयावर निबंध लिहा.

(5)

1) माझा आवडता पक्षी

पक्ष्याचे वर्णन ..... पक्ष्यांचे रंगरूप ..... पक्ष्यांच्या हालचालीतील वैशिष्ट्ये ..... पक्ष्याचे खाद्य ..... पक्ष्याचा उपयोग ..... पक्ष्याचे शत्रू ..... पक्ष्याचे समाजजीवनातील स्थान.

किंवा

2) फुलाचे आत्मवृत्त

फुलाचे नाव ..... जन्मस्थळ ..... जीवनदर्शन ..... आताचे स्वरूप ..... सुख:दुख ..... माणसाकडून अपेक्षा.

